

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра культурології

Курсова робота

освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр

На тему:

«Рання урбаністика додержавного Китаю в сучасних наукових розвідках»

Виконала:

Студентка 2 року навчання

Спеціальності 034 Культурологія

Янчук Софія Сергіївна

Керівник курсової роботи:

Король Денис Олександрович

Доцент

Кандидат культурології

Київ 2022

ПЛАН-ПРОСПЕКТ

ВСТУП

Аналітика роботи посвячена дослідженню давньокитайської урбаністики від перших комплексних макропоселень неолітичної доби до містобудування культури Ерлітоу (2100 – 1800(1500?) рр. до н. е.), та її наступниці Ерліган (1900 – 1200 рр. до н. е.), котрі, у свою чергу, ототожнюються із такими священними династіями як напівлегендарна Ся, та Шан-Інь. За допомогою зіставлення автентичних китайських трактатів та хронік (у перекладах), із археологічними розкопками та сучасними записами, ми отримуємо різнобічний якісний погляд на те як саме жило давньокитайське місто, які відкриття вони робили, в чому Китай випереджав тодішні держави як Єгипет чи Месопотамія, а в чому, навпаки, відставав у розвитку.

РОЗДІЛ 1. ПЕРІОД ЧУНЬЦЮ. ОПИС ДОБИ СЛАВЕТНИМИ МАНДРІВНИМИ ФІЛОСОФАМИ.

В роботі приділяється основна увага історії Китаю в період Східного Чжоу – найбільше нас цікавить етап Чуньцю: період, коли відбувався так званий розбрат удільних володінь, які згодом перетворюються на незалежні царства. Наше дослідження у більшості своїй спирається на аналіз трактату «Весни й Осені», написаний і відредагований Конфуцієм. Ми аналізуємо і досліджуємо як ті чи інші дослідники ставились до цього, що написав славетний філософ. Також, приділяємо увагу хроніці Сима Цяня «Ши Цзи», і чому деякі сходознавці вважають, що трактат не є повністю написаний Сима Цянем.

1.1 Період Весни і Осені.

Здебільшого на дослідженні цього періоду ми можемо спиратись на хроніки та трактати, зокрема саме на роботу «Весни і осені». Цей період позначився в історії Китаю як етап розбрату зі збільшенням сили удільних князівств. У період Чуньцю Східне Чжоу переживало не найкращі часи, адже воно було не великим, і не найсильнішим. Також через втрату позицій Вана, багато його феодалів отримали майже необмежену владу, і їхні володіння в

деякому розумінні перетворились на удільні князівства. Все це призвело до того, що на зміну славетній династії Чжоу прийшла династія Цінь.

1.2 Період воюючих царств очима Сими Цяня.

Основну увагу ми приділили тезам Сими Цяня про період внутрішньодержавних міжусобиць того часу. Одним із ключових аспектів, якими керуються багато дослідників є трактат, початий Симою Танем (батьком Сими Цянь), і завершений Симою Цянем. Всупереч тому, що «Ши Цзи» це більше особисте письмо, а не офіційний перебіг подій, ним все одно послуговуються і донині. Проте, сьогодні багато дослідників ставлять під сумнів деякі речі, які зустрічаються в літописі. Відповідно до всього вище сказаного, підбивати якісь підсумки лише на основі трактату є недоцільним.

РОЗДІЛ 2. АРХАЇЧНА ДОБА КИТАЮ. МІСТОБУДУВАННЯ КУЛЬТУР ЕРЛІГАН ТА ЕРЛІТОУ. НЕФРИТОВИЙ НЕОЛІТ. ДОБА СЯ.

В цій частині роботи розкривається Архаїчна доба Китаю, та Нефритовий неоліт. Можна стверджувати, що стародавній Китай вивчається, і досліджується на кількох рівнях: археологічні знахідки, дослідження сучасних науковців, і тексти давніх істориків. Зокрема, ми розглянемо археологічні знахідки доби Шан-Інь (1600 – 1046 рр. до н. е.), яку вважають наступницею династії Ся (2070 – 1600 рр. до н. е.), і яка розвинулась із культури Ерлітоу (1900 – 1500 рр. до н. е.).

2.1 Специфіка розвитку урбаністичної культури Ерліган.

Ерліган (1580 – 1400/1300 рр. до н. е.) називають наступницею Ерлітоу. Через те, що розкопки розташовані поблизу м. Чженчжоу, то деякі дослідники називають це місто столицею династії Шан-Інь. Варто згадати, що це перша археологічна культура в Китаї, де були поширені литі бронзові вироби. Городище вражає своїм розвитком. Археологічні розкопки виявили дренажні системи, та мури, що відділяли палацову частину від іншої частини міста. Проте, такий високий розвиток городища можна пояснити тим, що до моменту створення Ерліган він вже пройшов довгий шлях розвитку приблизно в епоху неоліту. В безпосередній близькості також було відкрито й інші міста,

наприклад, Шисянгоу. Також було знайдено багато бронзових пам'яток, наприклад, бронзові триніжники, та використовувалась шнурована кераміка, та що цікаво біла глазурована кераміка при достатньо низькій температурі плавлення – близько 1000°C.

Порівнюючи культурні надбання Ерлігану та періоду Чуньцю, ми дійшли певних думок: не зважаючи на те, що у цей період була роздробленість, відбувся активний сплеск культури та промисловості. Освоєння плавки заліза, сольових копалень, активний розвиток писемності, також в цей період зародились такі релігії як конфуціанство та даосизм. Цікаво те, що в цей період відбулись спроби вивчити астрономію та інші природничі науки.

2.2 Кореляція Ерлітоу із напівлегендарною династією Ся.

Ерлітоу (1900 – 1500 рр. до н. е.) – урбаністична культура Прадавнього Китаю. Багато дослідників, зокрема Анна Андерхіл [10] вважають, що ця культура перша мала ознаки державності. Також, Ерлітоу часто зіставляють із напівлегендарною династією Ся, адже вони існували в одні часові проміжки, проте точної відповіді немає. Археологічний набуток Ерлітоу надзвичайний, адже саме із цієї культури сформувались подальші китайські досягнення та традиції. Також цій протоцивілізації завдячує династія Шан-Інь. В результаті на місці розкопок було виявлено мури палацового комплексу, багато бронзових посудин, які, швидше за все, використовувались в якості ритуального посуду, наприклад, цзюе – бронзовий посуд для вина, в цей період також почали з'являтися зображення драконів. Цікаво те, що з допомогою розкопок було виявлено, що Ерлітоу мав 4 фази розвитку:

1. Зародження, поселення розміром близько 100 га., ще не стало містом.
2. «Поселення досягло площі 300 га і почало набувати міських рис. Чотири дороги обрамляли палац площею 12 га. На південь від палацового комплексу розміщувався склад бронзових посудин» [9 с. 229-233].
3. Місто у найващій фазі розвитку, чисельність населення якого оцінюється в 18-30 тис. жителів. Палацовий комплекс був оточений земляним валом товщиною 2 м., побудовано кілька палаців.

4. «Четверта фаза характеризується занепадом, хоча останні розкопки показують, що будівництво міста тривало. Близько 1600 року до н.е. д. в Янші, приблизно за шість кілометрів від Ерлітоу, було побудовано інше місто, обгороджене стінами» [9 с. 229-233].

Стосовно ототожнення династію Ся із Ерлітоу, то тут все неоднозначно, адже ніяких записів про Ся немає, більшість європейських та американських дослідників не поєднують династію Ся із Ерлітоу, тоді як китайські археологи – навпаки. Це можна пояснити тим, що в Китаї 1996 – 2000 рр. були роботи хронологічного проекту Ся-Шан-Чжоу. Згадок про Ся немає аж до династії Шан-Інь. Також в хроніках може зазначатись не про державу, а про «територію розповсюдження китайської культури».

2.3 Урбаністичні китайські центри часів неоліту.

Загалом на цьому аспекті нашого дослідження ми можемо послуговуватись лише археологічними знахідками та записами археологів та антропологів, адже цілком зрозуміло, що писемних записів тих часів не залишилось. Це може бути пов'язано із тим, що літописи того часу мали на меті прославляти конкретний регіон, і конкретну еліту, власне Чжоу, і їхнє безпосереднє оточення. Неоліт у Китаї представлений багатьма культурами. Досліджуючи їх, археологи дійшли висновку, що у додержавному Китаї відбувалась паралельність урбаністичних процесів.

Беручи до уваги північно-східний регіон, то це такі культурні осередки як Сінлунва (6200 – 5400 рр. до н. е.), Хуншань (4700 – 2900 рр. до н. е.). прославились нефритовим мистецтвом, також яскраво виражені урбаністичні зачатки. Сінлунва – поселення з центральною спорудою. Хуншань – поєднання круглих та квадратних планувань. Захід представлений таким урбаністичним центром як Мацзяяо (3300 – 2000 рр. до н. е.). для них характерним є сплеск обробки міді-бронзи, та величезний контроль металургії.

На південному-сході розвинулась культура Лянчжу (3400 – 2250 рр. до н. е.). культура також представлена нефритовою індустрією.

Взагалі нефрит відігравав важливу роль у житті китайських протоміст. Поширення нефритової культури відбувалось рівномірно із Сходу.

Найбільшого розквіту нефритове мистецтво досягло в період пізнього неоліту. Дослідники вважають, що тоді китайці розрізняли нефрит кількох сортів, і відповідно використовували його для виготовлення різних предметів.

РОЗДІЛ 3. ДАВНЬОКИТАСЬКА ЦИВИЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ РЕКОНСТРУКЦІЯ ВІД 1960 – ДО СЬОГОДЕННЯ.

Даний розділ буде присвячено виключно розвідкам і дослідженням, які розпочались в сер. ХХ ст. і тривають до наших днів. Китайська урбаністика того часу вивчається на багатьох рівнях – сходознавстві, антропології, археології, тощо. По-перше, ми намагатимемось виокремити найголовніше про що вони пишуть. По-друге, китайську урбаністику того часу здебільшого вивчали самі китайці, і лише в більш пізніх періодах до них доєднались європейці. По-третє, ми матимемо за мету розвіяти чутки, та легенди, і писати лише правдиві факти.

3.1 Дослідження китайської урбаністики 1960-хх рр..

Ми проаналізували роботу китайського вченого того періоду Фань Вень-лань «Стародавня історія Китаю» [1]. Автор у своїй книзі зазначає, що, на жаль, збереглось надзвичайно мало пам'яток, проте ми можемо судити, що Китай мав на своїй території багато племен, які ворогували між собою. Попри ворожнечу їхні культури асимілювались одна з одною.

Стосовно періоду династії Ся то автор тут зазначає: «... тому Ся можна вважати першою офіційною династією (перекл. з рос. мови мій. – Я. С.)» [1 с. 66]. З цього можна судити, що китайські дослідники 1960-хх рр. стверджують, що династія Ся існувала стовідсотково, проте це не є перевіреною інформацією.

3.2 китайська культура через призму досліджень 1980-1990 рр.

Ми проаналізували книгу російської дослідниці М. Є. Кварцовой «Історія культури Китаю»[3]. «Автор в більшості своїй звернула увагу на керамічну культуру неолітичного Китаю. Також дослідниця виділила види кераміки культур Яншао, яка тотожна Ерлітоу, та Луншань – Ерліган. Стосовно доби Ся, то тут все неоднозначно, і сама історикиня не присувається до жодної із гіпотез, а лише висловлює їх». [3, с. 41-47].

3.3 Концепція китайської культури в сучасних наукових розвідках 2010 - 2022.

Для того, щоб краще зрозуміти рівні китайського дослідження ми переглянули також книгу Лі Фен «Ранній Китай: соціальна та культурна історія (нові підходи до історії Азії)»[8]. Ми погоджуємось із автором стосовно того, щоб знати китайську цивілізацію ми маємо розуміти принципи зародження державності. Авторка заявляє, що культурний фон династії Шан-Інь нерозривно зв'язаний із Ерлітоу. Дослідниця стверджує, що виплавка бронзи створила велич династії Шан-Інь. Також приблизно в той період було винайдено малюнкове письмо, існує думка, що саме від нього пішла і розвинулась сучасна китайська мова.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Отже, ми намагались простежити як ті чи інші історики, антропологи та сходознавці описували становлення державності в неолітичному Китаї, та як це впливало на розвиток інших сфер життя, зокрема ми намагались дослідити які винаходи супроводили розвиток міст до імперського Китаю. Вважаємо, що ми відповіли на питання стосовно того як виглядав ранній додержавний Китай, його побут, містобудування, образотворче мистецтво та писемність.

Література

1. Вэнь-лань Ф. Древняя история Китая / пер. с кит. М. В. Крюковой и др. Москва, 1958. 294 с.
2. Древний Китай. Формирование основ государства и общества. *Удивительный Китай*: Веб-сайт:
URL: <http://china.kulichki.net/history/Vasilev/AncientChina.shtml>
(дата звернення: 15.06.2022).

3. Кварцова М. Е. История культуры Китая. *Архаический Китай* / ред. С. Н. Иконникова. Санкт-Петербург, 1999. С. 41–47.
4. Китайська доісторична культура : Веб-сайт :
URL: <https://zh.m.wikipedia.org/zhans/中国史前文化>
(дата звернення: 17.06.2022).
5. Крижанівський О. П. Історія стародавнього сходу : підручник. 2-ге вид. Київ : Либідь, 2002. с.451-544.
6. Протогосударство Шан. История Китая : Веб-сайт:
URL: <https://web.archive.org/web/20071210162923/http://www.chinaportal.ru/memories/history/1basis/2/> (дата звернення: 31.05.2022).
7. Fairbank J. K., Goldman M. China a new history. 2nd ed. London, 2006. 581 p.
8. Feng L. Early China: a social and cultural history. Cambridge University Press,, 2014. Vol. 12 : New approaches to asian history. 346 p.
9. Liu L. The Chinese neolithic : trajectories to early states. New York : Cambridge University Press, 2004. 475 p.
10. Underhill I. A. P. A companion to chinese archaeology. Blackwell Publishing Ltd., 2013. 652 p.